

Een kort overzicht van intercultureel leren

- in de initiële lerarenopleiding en de professionele ontwikkeling van leerkrachten in het middelbaar onderwijs
- in curricula van het voortgezet onderwijs en de erkenning van mobiliteit van leerlingen op lange termijn

Land Focus: Nederland

Nederland

De lerarenopleiding in Nederland

De verschillende lerarenopleidingen maken deel uit van het hoger onderwijs; de instellingen van *het Hoger Beroepsonderwijs* (HBO) en de universiteiten. Er zijn fulltime, parttime en duale (d.w.z. werk en studie) HBO lerarenopleidingen voor:

- Basis onderwijs
- Voortgezet onderwijs, tweedegraads kwalificaties voor de eerste drie jaar van *hoger algemeen voortgezet onderwijs* - HAVO en *voorbereidend wetenschappelijk onderwijs* - VWO, en alle *voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs* – VMBO.
- Voortgezet onderwijs, eerstegraads voor alle niveaus van het voortgezet onderwijs, inclusief het de bovenbouw van het HAVO en het VWO.

Er zijn ook voltijdse, deeltijdse en duale universitaire opleidingen die leiden tot een getuigschrift van secundair onderwijs (ULO-opleidingen) voor alle niveaus van het secundair onderwijs, alsmede het hoger onderwijs. Deze cursussen zijn alleen toegankelijk voor studenten en afgestudeerden. Lerarenopleidingen zijn beschikbaar in vrijwel alle vakken die op middelbare scholen worden gegeven.

De HBO-opleidingen voor leerkrachten in het voortgezet onderwijs leiden tot een kwalificatie om les te geven in het eerste of tweede leerjaar. Er zijn cursussen beschikbaar in algemene vakken, kunstvakken, technische vakken en landbouvakken. Studenten zijn gespecialiseerd in één vakgebied en de cursussen bereiden hen voor op het voldoen aan de wettelijke bekwaamheidsnormen. De HBO-opleidingen voor leerkrachten hebben zowel betrekking op de vakopleiding als op aspecten van het onderwijs in het algemeen.

Universitaire opleidingen voor docenten: Afgestudeerden met een masterdiploma kunnen een postdoctorale lerarenopleiding volgen die leidt tot een graad één kwalificatie. Studenten kunnen ook beginnen en, als ze dat willen, hun lerarenopleiding voltooien terwijl ze nog undergraduates zijn. De deeltijdse, voltijdse en duale opties hebben alle een studieomvang van 60 ECTS-studiepunten (gelijk aan een voltijdse studie van één jaar). De cursussen zijn beschikbaar in alle vakken van het voortgezet onderwijs curriculum. Studenten zijn gespecialiseerd in één vakgebied, soms met een extra kwalificatie om een vak als algemene wetenschap of cultuur en de kunsten te onderwijzen. Afgestudeerden van een universitaire lerarenopleiding hebben een eerstegraads kwalificatie. Zij kunnen lesgeven op alle niveaus van het voortgezet onderwijs, inclusief de laatste twee of drie jaar van respectievelijk HAVO en VWO.

De **onderwijspraktijk** is een belangrijk onderdeel van de lerarenopleiding. Studenten krijgen een praktische opleiding in het gebied waar ze uiteindelijk willen gaan werken. Dit is een verplicht onderdeel van de opleiding. In de onderwijs- en examenregeling van de instelling zijn details over de periode van de onderwijspraktijk vastgelegd. De universiteiten zijn overeengekomen dat de onderwijspraktijk 840 uur moet duren, waarvan 250 uur op een school, waarbij de studenten daadwerkelijk een les van ten minste 120 uur moeten volgen. De **lerarenopleidingen van het voortgezet onderwijs bieden** een gecombineerde periode van werk en studie in het laatste jaar.

Studenten kunnen deeltijds in een school met een opleidings- en arbeidscontract voor een beperkte periode (maximaal vijf maanden voltijds) in dienst worden genomen, op voorwaarde dat de school een vacature heeft. De leerkracht in opleiding (LIO) doet alles wat een vast personeelslid zou doen, inclusief het spreken met de ouders op ouderavonden en het bespreken van rapporten. Het niveau van toezicht is minimaal. Dit maakt de overgang van student naar docent minder abrupt en de lerarenopleidingen zijn beter in staat om op de hoogte te blijven van de huidige ontwikkelingen in het onderwijs.

Intercultureel leren in het nationale onderwijsbeleid

In Nederland hebben scholen de hoogste mate van autonomie in Europa. In het algemeen schrijft het Nederlandse ministerie van Onderwijs voor wat een school gaat onderwijzen (door middel van eindtermen, centrale examens, etc.), maar niet hoe de vakken worden onderwezen. Dit is zelfs bij wet verboden.

De Onderwijsraad bereidt beleidsaanbevelingen voor het Nederlandse Ministerie van Onderwijs voor. Met betrekking tot intercultureel leren beveelt de Onderwijsraad aan dat studenten, leerlingen en docenten beschikken over attitudes, kennis en vaardigheden die hen in staat stellen te communiceren en samen te werken in internationale contexten in Nederland en daarbuiten, en na te denken over internationale vraagstukken. Door de toenemende internationalisering eisen steeds meer beroepen bovendien dat ze een of meer vreemde talen beheersen en zich flexibel opstellen ten opzichte van anderen. De Raad noemt dit "internationaal bekwaam" en is van mening dat iedereen deze competenties moet ontwikkelen alvorens het funderend onderwijs te verlaten.

De Raad ziet voor alle onderwijssectoren een taak weggelegd bij de ontwikkeling, evaluatie, verbetering en integratie van interculturele competenties in het onderwijs. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om aandacht voor andere culturen, de internationale economie en vergelijking met andere landen. Het vereist ook de verankering van internationalisering en de ontwikkeling van 'internationale competenties' in de onderwijsvisie en -aanpak van de school.

In Nederland zijn de belangrijkste onderwijsbeleidsdocumenten op dit moment vooral gericht op de bevordering van een samenhangende samenleving en van sociale integratie in algemene zin, terwijl het integratiebeleid in Nederland, *passend onderwijs* genoemd, niet wordt gedefinieerd in termen van etnische of culturele integratie. In het kader van dit beleid is elke schooldirectie verplicht om voor elke leerling, ongeacht het soort steun dat hij of zij nodig heeft, een passende opleiding te verzorgen.

Intercultureel leren in de initiële lerarenopleiding en voortgezette professionele ontwikkeling

In Nederland is diversiteit geen doel van het onderwijsbeleid voor de lerarenopleidingen en wordt er in het competentiekader voor leerkrachten weinig gesproken over diversiteitskwesities. Van docenten in het basis- en voortgezet onderwijs wordt verwacht dat zij beschikken over zeven competenties die door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) zijn vastgesteld, waaronder intermenselijke competenties: het creëren van een prettige leer- en werkomgeving en het stimuleren van samenwerking tussen studenten.

Bovendien hebben scholen en leraren volgens het principe van vrijheid van onderwijs een grote mate van autonomie in de wijze waarop zij de officiële doelstellingen van burgerschapseducatie realiseren. Het Nederlandse onderwijssysteem is echter wel doordrenkt met doelstellingen op belangrijke vakgebieden met betrekking tot de bevordering van begrip, respect en kritisch denken

Beleidsaanbevelingen

In Nederland wordt de 'internationale competentie' gestimuleerd door de Nederlandse Onderwijsraad en aspecten van intercultureel leren zijn impliciet aanwezig in de onderwijsdoelstellingen inclusiviteit en sociale cohesie. Een expliciete vermelding van interculturele competentie zou de aandacht voor interculturele competentie in de lerarenopleiding bevorderen.

ICL in het curriculum

In Nederland hebben scholen de hoogste mate van autonomie in Europa. In het algemeen schrijft het Nederlandse ministerie van Onderwijs voor wat een school gaat onderwijzen (door middel van eindtermen, centrale examens, etc.), maar niet hoe de vakken worden onderwezen. Dit is zelfs bij wet verboden.

De Onderwijsraad bereidt beleidsaanbevelingen voor het Nederlandse ministerie van Onderwijs voor. Met betrekking tot intercultureel leren beveelt de Onderwijsraad aan dat studenten, leerlingen en docenten beschikken over attitudes, kennis en vaardigheden die hen in staat stellen te communiceren en samen te werken in internationale contexten in Nederland en daarbuiten, en na te denken over internationale vraagstukken.

Bovendien wordt, door de toenemende internationalisering, van steeds meer mensen verwacht dat zij een of meer vreemde talen beheersen en een flexibele houding ten opzichte van anderen hebben. De Onderwijsraad noemt dit "internationaal bevoegd" en is van mening dat iedereen deze competenties moet ontwikkelen alvorens het funderend onderwijs te verlaten.

De Onderwijsraad ziet voor alle onderwijssectoren een taak weggelegd bij de ontwikkeling, evaluatie, verbetering en integratie van interculturele competentie in het onderwijs. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om aandacht voor andere culturen, de internationale economie en vergelijking met andere landen. Het vereist ook de verankering van internationalisering en de ontwikkeling van 'internationale competenties' in de onderwijsvisie en -aanpak van de school.

In Nederland zijn de belangrijkste onderwijsbeleidsdocumenten op dit moment vooral gericht op de bevordering van een samenhangende samenleving en van sociale integratie in algemene zin, terwijl het integratiebeleid in Nederland, *passend onderwijs*

genoemd, niet wordt gedefinieerd in termen van etnische of culturele integratie. In het kader van dit beleid is elke schooldirectie verplicht om voor elke leerling, ongeacht de steun dat hij of zij nodig heeft, een passende opleiding te verzorgen. Scholen (en met name de schoolhoofden) beslissen of zij intercultureel leren in hun curriculum opnemen. Er zijn ook een aantal organisaties die de invoering van ICL op scholen bevorderen. De bekendste organisaties zijn:

- Unesco met educatie over wereldburgerschap
- School en Veiligheid. Een organisatie die zich richt op beveiliging en veiligheid op school

Momenteel zijn er maar weinig scholen die met deze programma's werken. De leerkrachten in het basis- en voortgezet onderwijs hebben het gevoel dat ze overbelast zijn met taken en onderwijsinnovaties. Dit wordt gezien als de belangrijkste reden waarom innovaties in Nederland kunnen mislukken.

De meeste middelbare scholen in Nederland bieden een breed scala aan taalvakken. In het hoogste niveau van het voortgezet onderwijs (VWO) moeten alle studenten in ten minste 2 vreemde talen afstuderen. De meeste VWO scholen bieden vrijwillige uitwisselingsprogramma's van een week aan, zodat studenten kunnen samenwerken met studenten in het buitenland. De meeste van deze programma's zijn gericht op Duitsland en Frankrijk.

Mobiliteit van individuele leerlingen

In Nederland is er geen erkenning van schooltijd in het buitenland. Bij terugkomst van de uitwisseling moeten de studenten het studiejaar herhalen en is er geen gedeeltelijke erkenning van de vakken die ze in het buitenland hebben gevolgd.

In Nederland bestaat het hoogste niveau van het voortgezet onderwijs uit 6 jaar studie. Studenten gaan meestal op uitwisseling als ze 16 zijn, veelal na het vierde schooljaar of na afronding van het voortgezet onderwijs. Het lagere opleidingsniveau beslaat 4 jaar en studenten die deze scholen bezoeken, gaan meestal niet over tot uitwisseling.

Studenten die voor een trimester naar het buitenland gaan, worden terug ingeschreven in hun klas en volgen het curriculum met hun leeftijdsgenoten.

Leerlingen die geïnteresseerd zijn in uitwisselingsprogramma's kiezen er vaak voor om de middelbare school zo snel mogelijk af te maken en vervolgens een gedurende een tussenjaar in het buitenland te verblijven. Het gebrek aan erkenning van studieperioden in het buitenland wordt door ouders en leerlingen als een obstakel gezien, en de meeste studenten schrijven zich niet in voor uitwisselingsprogramma's omdat ze van tevoren weten dat dit betekent dat ze een jaar vertraging oplopen. Tevens maken ouders zich zorgen dat de studenten na een tussenjaar minder gemotiveerd zijn om hun studie te vervolgen. Het niet erkennen van buitenlandse studieresultaten is daar debet aan.

Beleidsaanbevelingen over hoe interculturele competenties op school kunnen worden bevorderd

In Nederland zijn de bereidheid van schooldirecteuren en docenten en de samenwerking met andere instellingen buiten de school bepalende factoren voor de ontwikkeling van interculturele competenties. Tevens is er geen beleid om buitenlandse studieresultaten van voortgezet onderwijs leerlingen te erkennen waarbij doorstroming naar hogere klassen bij terugkeer mogelijk is.

Op basis van de bevindingen van deze studie worden de volgende aanbevelingen gedaan om de interculturele competentie op school te bevorderen.

Schoolcurriculum

- De scholen worden aangemoedigd om interculturele competentie in hun programma's op te nemen, binnen hun autonomie.
- Bevorderen van gezamenlijke opleidingen over interculturele competentie, met inbegrip van leraren, schooldirecteuren, ouders, studenten en NGO's.
- Bevordering van de samenwerking tussen de formele en niet-formele onderwijssector voor het verstrekken van interculturele competentie op school.
- De mobiliteit van leerlingen en de uitwisseling van klassen bevorderen als onderdeel van het onderwijsaanbod van de school

Mobiliteit van individuele leerlingen

In Nederland is er geen erkenning van schoolperiodes in het buitenland en dit feit belemmert de mobiliteit van leerlingen, zodat er een wettelijk kader op dit gebied nodig is, mogelijk een erkenningssysteem op basis van een aanwezigheidscertificaat. In feite zou dit validatiesysteem heel goed werken in het Nederlandse schoolsysteem, aangezien alleen de cijfers van het laatste studiejaar meetellen voor het eindexamen. Het is aldus mogelijk om studieresultaten in het buitenland te erkennen en leerlingen te laten doorstromen naar het volgende studiejaar, zonder dat leerlingen langer over hun studie hoeven te doen, zoals gebruikelijk is in Italië. Uit onderzoek in Italië blijkt tevens dat leerlingen die een jaar in het buitenland hebben gestudeerd net minder goed presteren op hun eindexamens.